

után csupán csak növekedett e termékek értékének meg nem fizetett hányada. És a mezőgazdasági termelőktől, végeredményben a mezőgazdasági dolgozóktól az árúcsere útján elvont, meg nem fizetett értékek nemcsak az érték többlet növelésére álltak az ipari tőke rendelkezésére, hanem az ipari tőke felhasználta ezek egy részét az ipari munkásosztály egyes rétegei bérének az emelésére és ezáltal megvesztegetésükre. A magyar reformista munkásarisztokrácia, a munkásosztály felsőbb rétegének magasabb munkabére, magasabb anyagi életszíntartalma a magyar mezőgazdasági dolgozóktól ellentérték nélkül elvont értékeken, tehát az utóbbiak munkabérének, anyagi életszíntartalmanak a leszorításán, munkájának fokozott mértékű meg nem fizetésén alapul. Azok a „gyarmati” dolgozók, akik a magyar ipari kapitalizmus számára az extraprofitot és a magyar ipari munkásarisztokrácia számára ennek morzsáit termelik, nem mások, mint a magyar mezőgazdasági dolgozók.)

¹ A feldolgozott statisztikai anyagot a hivatalos statisztikából vettük, elsősorban Farkasfalvi Sándor „A gyáripar 1931-ben” és „A gyáripar 1932-ben” című közleményei alapján (M. Stat. Szemle, 1932. évi 9. és 1933. évi 9. sz.) és a „Magyar Statisztikai Zsebkönyv” 1932. és 1933. évfolyamainak gyáripari statisztikai adataiból. A hivatalos gyári statisztika tőkés osztályérdekeltség adatszolgáltatásán alapul s ezért csupán annak a feltételezésével lehet használni, hogy a helyzetet a tőkésosztályra nézve kedvezőtlenebbnek, a munkásosztályra nézve kedvezőbbnek tünteti fel a valóságosnál. A beléje helyezhető bizalom erősítésére a legkevésbé sem alkalmas az a tény, hogy a Farkasfalvi által közölt adatok számszerűleg részben eltérnek a zsebkönyv adataitól, ami az adott esetben az adatok utólagos helyesbítésére sem vezethető vissza. Eltérő adatoknál Farkasfalvi adatait vettük alapul, az általa közölt anyag nagyobb részletessége következtében. — ² Molnár Erik: „Az érték többletráta a magyar gyáriparban”, Társadalmi Szemle, 1932. évi 10. szám. — ³ „Gazdaságstatisztikai adatok 1926—1932”, M. Közp. Stat. Hiv. kiadása.

B I T A N G K U R Z U S

Írta: TOLNAI ISTVÁN (Budapest)

Egy pillantás és belép. Valami megbabonázta ezt a szolid embert, hogy egy pengős összvagyonával délelőtt tizenegykor ilyesmire vetemedik.

— Kávét?

Bólintás.

Nem nagyon szereti a kávét, hozhatna a pincér esetleg mást is, de ráhagyja, mert ez az egyszerűbb. Ül, Bizsergő ludtálpai gratulálnak ehhez az ötlethez, kámiikulától megbódult agya dadog: Leltár?

Leltár ez egy örült tájszólás még a „Magyar Acélból”, hol négy évet töltött egy íróasztal fölött, egy tintatartó fölött egykor régen, mint állás tulajdonos. Mithikus dolog ez már. Leltár ez egy igazgatósági specialitás volt, bolondéria, de felülről jött s így mindenkire ráragadt. Az igazgató pl. odaállt az utazó elé és így szólt: Nos ha belép a vevőhöz hát akkor mi a leltár? Azt kellett rá felelni: Vidám kedély, részvétlenség a vételre ítélt iránt. A hivatali traccsolás leltár nélkül hamarosan mozdulni se tudott. Egymáshoz, sőt önmagukhoz is ezzel a formulával szólottak.

A kávé megjön, a kávé bezuhog az izzatag lélekbe s az agyfátyolon a hús lé egy csekély rést nyit. Ujságot hoznak. Elfogadja.

Eszébe sincs olvasni, de egyszerűbb szó nélkül elfogadni mint nem. Odakint, az üvegtáblán túl, van az élet. Mint a hal az aquariumból hámul ki rá. Bolond nagy szörnyek, autóbuszok és villamosok, zakók és szoknyák úsznak az idegen medencében.

Idebent jobb.

Odakint az embernek megfájdul a talpa, vizes lesz az inge és ajánlkozik egyre ajánlkozik hajbókol mozdulatlan arcvonású kóbalványok előtt, inkább már csak valami babona csökevényeképpen, idebent meg ül hűs helyen és ezt ráadásul nagyon jó néven veszik tőle. Odakint ő olyan fölösleges, idebent pedig fontos, funkciója van. Az a funkciója, hogy ül. Ezek után bolond ha kint marad, mikor bent lehet. Leltár?: A béke.

Ez a hely, egy dicső hely. Mindig aktuális. A mindenkori evésre, olvasásra, bámészkodásra, mulatozásra abszolút fekszik, kár, hogy négy hónapi talpalás után jött erre rá először.

Ennek az elmaradottságnak a család az oka. A család, amelyik azt prédikálja: aki keres talál. És ilyen multszázadbeli nézeteknek essék áldozatul egy ilyen fejlődésképes egyén. Az elmaradottság főokozója az apa, aki világeletemben egy percet sem töltött télenül, az apa, aki 58 éves és oly hajlott mint itt a boltozat a csillár tövében.

S a helységben megjelenik az apa. Ősz, gyomorsúlyedékes, de még állásban, ennek ellenére a nyolcvan pengőjével, a Leipziger cukor- és szörplégyár nagyobb dicsőségére.

A kellemetlen kép előtt lehunyja szemét. De a szeme héjjára rávetíti fotográfiáját most már az egész család.

Tabló.

Ott ülnek ebédnél a csuszpájz előtt a hívek, Eszti, Mariska, apa és anya. Megjöttek, egyik az Unió, másik a Fantó, harmadik Leipziger karjaiból, hogy egy kis csuszpájzzal testükbe erőt, életükbe fényt csepegtessenek. Eszti harminckét éves, Mariska huszonnyolc. Keresnek. Fizetésüket leadják az anyának, a háztartás oszlopának. Türelmesek és ritka tapintattal tudnak Lajossal, az állás nélküli fivérrel némi pénzt elfogadtatni, hogy ne járjon egy vas nélkül mégsem.

Tabló, amely déli egy órára, amikor hazajönnek a dolgozók, valóság lesz.

A bolthajtásba most már az apa haplott háta végkép beköltözött. Az apa aki dolgozik, ő pedig itt ül.

— Fizetni!

Kávé, sütemény 58, ide-oda 78.

78 és az egész 10 percig tartott. Leltár?: Pénzállomány 22 fillér, a talp kihült, a benső meggyulladt.

Na most aztán smirglizni az aszfaltot, smirglizni, rajta izzadni pocsyókat, hadd egyenlítődjék ki az az élvezeti kontó, amelyhez semmi joga sem volt. Ej, de hát hová menjen a buzgó bajnok? Azt a címet, amit Schwarzttól kapott már leházalta, majd ha szükség lesz rá értesítjük alapon harmadszor is, annak ellenére, hogy már a második alkalommal látta bent körmölni azt a pasast, aki ő is lehetett volna. Inkább csak néptanulmányi szempontból ment oda harmadszor. Menjen oda önbüntetői szempontból most negyedszer? Vagy menjen üzletről-üzletre ószeres módszer szerint? De hiszen minden szakmának meg van a maga stílusa, könyvelő nem ajánkozhat így!

No lám, Kisül, ülhetett volna bátran tovább a kávéházban ha már egyszer amugy is befizette a díját.

Irtózatos meleg van. Dolga nincs; ha csak nem az, hogy szemrehányásokat tegyen magának a kávéház miatt. Lajosnak nagyszerű ideája támad. Néha a legjobb büntetés az, ha az ember nem büntet. Így nincs felszabadulás. De árnyékban jobban lehet bűnhődni, mert az uccán csak az izzadság cseppek elleni hadakozás tölti meg, míg otthon a szelvény egész terjedelmében megjelenhet az erkölcsi tartalom. Gyérünk haza!

Óhó! De korán hazanézni nem jó. Az anya néz, néz és megint néz, hogy már itthon van. Mit mondjon, miért jött már haza?... In-

kább nem. Inkább még szívárog egy jó órát ott a napon, legalább látszik rajta valami hajszanyom. Lajosnak felkeseredik a nyelve alja. Megáll, hápog, törölgeti magát és a mellénye fölé néz. Letár?: A széken.

Tabló.

Mind az asztalnál ülnek már mire Lajos belép. Brávó, bravó! Ez igazán kellemes, nem foglalkoznak az emberrel legalább. Egy kérdő pillantás és semmi más. A tapintat többet nem enged. Lajos nem referál és ezt mindenki természetesnek találja. Persze. Ha majd lesz valami ugyis szól. Ő ez nagy szerencse, hogy mind egytől egyig hazajönnek délben. Így az ember nem téma. Bár ennek a déli hazajárásnak semmi gyakorlati értelme nincsen, mert jobban jönnének ki, ha mind ott ennének a gyárban, csak az anya családi hajlandóságai terrorizálják a szereplőket. Még ez is. Szuperstrapa a családi melegség jegyében.

Az anyát különben erősen óvják. Idegeire való tekintettel üveg-házi bánásmódban részesül. Előtte nem beszélnek a folytonos félelemről s csak míg a leves be nem repül dugják össze fejüket Eszti, Mariska, az apa. Most is izgatott suttogó szavak hangzanak, ilyenkor mint, a vezér, az osztályvezető, az igazgató. De az értekezlet szempillantás alatt megszakad s az arcokra álarc borul, amint az anya a leveses tállal megjelenik. Mint a szent jobbot oly ünnepélyesen hozza. Funkciójának mérhetetlen fontossága ömlik el rajta a levesestál miatt, mindenki láthatja, senki így levest osztani nem tud.

A hirtelen elnémulás gyanus. Valakinek meg kell szólalnia még hozzá gyorsan, nehogy feltűnjék az anyának. Mindenki Lajosra néz. Joggal. Neki nincs dolga, ezt a tisztet igazán elláthatná.

De Lajostól nincs mit várni. Hallgat és csakis hallgat. Fogadalmi így követeli. Az anya már szinte nyitja a száját, hogy megkérdezze micsoda dolog ilyen csendben lenni. A résztvevők szemükkel egymást biztatgatják. Beszélni, beszélni, miről? Mindenről csak nem arról, ami valóban mindenkit foglalkoztatja. Hiába nincs invenció. Még egy pere és az anya interjúvolni fog. De van isten. Eszti rugaszkodik. Sion alatt nem vártak ily szomjasan. Eszti rugaszkodik és nyílnak ajkai mondván: No mi újság, Lajos?

Vajjon mit szőtt volna Izráel Sion alatt ha ilyeneket kérdeznek tőle? Alighanem ugyanazt, amit Lajos. Semmit. Lajos legyint és a tányérja fölé néz. A levest lehetőleg úgy nyeli, hogy az ízet ne érezze. Nem óhajt táplálkozni, csupán a feltűnés elkerülése céljából eszik.

Az anya rendreutasító arccal néz Eszti-re. Az apa ügyetlenül belevág: De mama! Eszti nem azért kérdi!

Hanem ez a Lajos ma egy ördögfajzat, nem tesz hangfogót a torkára: Ugyan dehogyan nem azért! És ki a pokol venné ezt tőle rossz néven? Legjobb ha az ember a dolgokat nem szépíti.

Közfelháborodás: De Lajos! De Lajos! Mit akarsz? Nem mondtak neked semmit, mit érzékenykedel?

Lajos (csitítva): Persze, hogy nem! De egy személy az egy személy. Eljön az idő és ti ezt szóról-szóra így fogjátok nekem mondani, mint ahogy én ezt most mondom nektek.

Az apa (rémült): De Lajos meg vagy te háborodva?! Nem lehet ehhez a fiuhoz már szólni, mingyárt fejt van a harmadik emeleten.

Lajos (legyint): Ugyan! Eszti, Mariska meg te kerestek. Ma még kerestek...

Az anya: Felmondtak valakinek!? Mondjátok meg! Mit ki-méltek mindig.

Az apa: Na nesze! Na itt van! Tudtam. Most a mama agyonizgatja magát. Hát nem tudsz te gondolkodni Lajos?

Az anya: Mi van, mondjátok meg. Kinek mondtak fel, tudni akarom.

Mariska, Eszti: Senkinek.

Az anya: Ezt már ismerem. Senkinek. Lajosnál is így volt.

Titkoltátok az utolsó percig. Pedig ha idejében megmondjátok, százszor jobban be tudok mindent osztani.

Mariska, Eszti: De mama igazán nem mondtak fel senkinek.

Azanya: Az nem lehet! Lajos miért olyan elkeseredett. Nem szokott ilyen lenni.

Most Lajos feláll. Ünnepestes: Nézd csak mama! Szent igaz, nem szoktam ilyen lenni, de négy és fél hónapig sem szoktam állás nélkül lődörögni. Senkinek nem mondtak föl. Kizárólag arról van szó, hogy egy személy az egy személy. Eszti, Mariskának vannak személyes szükségletei is.

Eszti, Mariska: De Lajos! Igazán fölösleges folytatnod.

Lajos: Na várjatok csak! Majd ha az utolsó harisnyátokat is agyonstoppoltátok, akkor majd meglátjuk. Ti nem jánhattok rongyosan! Ha nem öltözködtök rendesen, akkor tényleg kiesepentek. Erről van szó. Egy személy az egy személy. Nekem ma jubileumom van hábár csak négy és fél hónapos, mégis ilyenkor egy csekély szólásszabadság megilleti az embert az ünnepestes alkalomra való tekintettel.

Azanya: (csendesebben): Jól van, Lajos. Csak beszéld ki magadat. A fő az, hogy nincsen újabb baj.

Azapa: Még mindig jobb ha három keres és egy nem, mintha egy keres és három nem.

Azapa aforizmájának sikere van. Az ingerültség mulik. Lajost nem kérdezik többé semmiről, mert ma úgylátszik bal lábbal kelt fel. Az ebéd vége felé az apa még egy viccet is mesél, amit az Ojságban olvasott, aztán indulás. A szélrózsa három irányába, a város három végibe megy a három kereső tag, míg az anya a konyhába vonul, mosogat, törölget, rendbe hoz.

Egyedül Lajos marad a szobában. Gondolkodik: Nem kellett volna. Ez mind amiatt a kávéház miatt történt. Lajos összegubbad. Délután le szokott feküdni. Teheti. Egyedül ő teheti. Ő orditozott a legjobban, mégis úgy érzi magát mint akít elnászpangoltak. Meg akarná fogadni, hogy amíg él, akármilyen jól is menne sora, be nem lép egy kávéháza, de túl édes az emlék a nyugalomra s a fogadalom elmarad. Lajos lefekszik és betakarózik. Majd később bejön az anya és őt majd nézi. Ehh nem!

Lajos fejére huzza a takarót. Leltár?: Pacal.

*

— Kávét?

Bólintás és elismerő mosoly. A pincér részéről a kérdés felesleges. Nem is azért kérdi mintha nem tudná, hanem mert ez egy szertartás. Összetanult táncospár ez.

Lajos leül az asztalához. Reggeli tíz óra van. A kávéját kavargatja s a közönséget szemléli elégedetten. Disznók. Milyen megváltóan kellemes, hogy más is disznó. Mert nyilvánvalóan az mindenik jelenlevő. Hogy lebzselhetne rendes ember hétköznap 10—1-ig lokálban? Honnét a pokolból van rá idejük? Nincs állásuk? Akkor meg honnét van pénzük?

Ó kedves langymeleg pizsokfészek! Zakós jorksirek, pantallós mangalicák, ugye elegáns ölben lenni jó?

A pincérrel Lajos kitünően összebarátkozott. A pincér kellemes ember. Nem kérdi kinek mi a mestersége, honnét van napi egy pengője, hanem aki itt van az gróf és passz. De vajjon mit fog Lajos mondani akkor ha valaki meglátja? Hát istenem! Vár valakit aki éppen állást szerez, vagy valami mást, kár fölöslegesen előre gondolkozni igazán, mikor az életben úgysis elég strapa van. Ugyis annyi mindent kell kitalálni a familia részére. Plauzibilis maszlagok rovatát győzni nem könnyű, se fantáziával, se hidegvérrel. Hogy tudnak ezek nézni, Mariska, Eszti, az apa hogy várják már az eredményt atól az irtalmatlan sok délelőttől, tíztől egyig. Egy elmaradt szekta ez az egész cakk-pakk.

— Tessék ujság, Pesti Napló.

— Köszönöm.

Lajos tartja, de nem olvassa. Az ablakon bámul ki, az élők országába, hol a sok marha állat sűrűg, forog, lohol.

— Nem tetszik olvasni?

Na nézd csak! Talán napszámba olvasson!? Járassanak több példányt, micsoda izé ez?! Hanem ez ábránd s csak annyit mond inkább: De igen. Belenéz a lapba, aztán kibámul újra. Most már nem kell tartani veszélytől, most már lehet bliccelni nyugodtan.

Az ujságot nem mindig sikerül elolvasnia. Az ilyesmi kellemetlen, mert ez a napi penzuma. Ezt tűzte ki feladatául. Mégis muszáj valamit. A disznók elolvassák, sőt szívesen. Jó nekik.

A délelőtt elmulik egyetlen tömör darabban. Egyszerre csak fél egy s itt a fizetés ideje, amikor indulni kell haza, hol várja a tabló mindig pontosan ugyanúgy, mintha minden hajszál szindetikummal volna odaragasztva. Lajos minden délben reszket, hogy egyszer majd csak kitör a gyalázat, mert egyszer ki kell törnie. Talán éppen ma? Ó csak még ma ne!

— Fizetni!

A fizető jön: — Vajjal!

— Igen.

Ez is csak egy szertartás. Négy hónap alatt meg lehet tanulni ugyanazt a menüt.

— Nyolevannyole.

Lajos egy pengőssel fizet. A fizető a pénz után nyúl, de Lajos feltartja a kezét: Várjon egy kicsit, nézek valamit.

Lajos a pénz fölé hajol: Mondja, gondolt már maga arra, micsoda szerencse az, hogy a pénz olyan mint amilyen?

— Hogyan tetszik mondani?

Arra gondolok, hogy olyan sok bonyolult dolgot egy ilyen kör-alaku kis darabba lehet foglalni, mint ez a pengős.

Magának is szerencséje ez.

— Nekem? Miért?

— Hát mondja, (ne lásson ebben célzatosságot), de tessen föl ha a pénz nem olyan volna mint amilyen, hanem meglátszanék rajta az mondjuk, hogy három dolgozó nyakán él egy negyedik és az hol az egyik, hol a másik tárcájából csór ki egy pengőt és azon elmegy a kávéházba. Elmegy a kávéházba! Akkor amikor azok nem tudnak talpaltatni. Vagy mondjuk egy ringyó éjjeliszekrényéről visszalopja a pengőt, vagy mit tudom én! De ha egyszóval nem volna többé elrejtve az élet története, maga akkor is ép' ily lelki nyugalommal elfogadná a pengőt?

— Hm. Nem az enyém, ami itt van, nekem akkor is csak el kéne számolnom.

— El kéne számolnia. Szent igaz. Na jó, — hát akkor adjon vissza.

*

— Nyolevannyole és tizenkettő az egy pengő. Köszönöm.

Lajos baktat. Hol voltam? A magyar fém és faiparínál? Ajjé az már annyiszor volt. A Herkules műveknél? Az megszűnt. Vigyázni kell, a blama öl. Weiss Mannfrédnél! Az elég úgy abba akárhány kísérlet is belefér. Igen, ott voltam. Másfél órát kellett várni Heller igazgatóra, a végén azt mondta jöjjenek el holnap. Brávo! Holnapra is megvan. De ott van-e még az a Heller? Reméljük. Ehh hát honnét az ördögből tudnak meg ha nincs is ott? Ma és holnap Weiss Mannfréd és punktum. De ha nem kerül szó róla ma, akkor holnap és holnaputánra marad W. M. Brávo! Maszlagspór.

Lajos lassít. Jobb egy után hazaérni nagy sietve. Mindig az az érzése, a környezet megtudott valamit. Az ebédelőtti anyamentes diskurzusokba befolyjni veszélyes. Ebéd közben is fertelmesek tudnák lenni a beszédszünetek. Olyankor Lajos mindig felugrik. Hol a zsi-letjét felejtette a kabátjában, hol a szobakules tünt el már megint a fene egye meg, de a főök mégis, minél kevesebbet együtt lenni, minden perc nyereség, amit külön tölt. Leltár?: Marsalkó.

Tabló.

Az a négy ember körzövel és vonalzóval van odaszerkesztve. A maradandóság zúga ez. Mintha husz éve legalább fel sem keltek volna egy pillanatra se. Hopp, hopp mégis!

Valami árny úszik az arcokon. Hajszálnyi változás, egy japán festő se venné észre, egyedül Lajos. Lajos egy mágneslap az ürben. Rajta a Haway szigetek vulkánrezenése is borzolatot vág.

Felkattan a vért az agyra, Lajos egy szempillantás alatt küzdő fél. Spóroló erejű, defenzív, a fenekedést márvány homlokkal várja. Lelke aranyos kínese forog veszélyben, a kávéház. Vagy képzelődik talán? Ez az egész a lelkiismeret rémviziója csak? Leltár?... De nincs idő leltárra. Nézd csak! Az apa leinti Esztit, Azonban az anya már meglátta. Az anya ide-oda kapkodja tekintetét, Eszti ingerült, Mariska vérpirosan tányérjába néz, Lajos diagnosztizálja a készülő vihart. De a vihar már nem készül, hanem itt is van s a csitítgató apa mozdulatára feldörren Eszti személyében: De miért!? Miért hallgatni folyton, tudja meg!

Az a pa: De várjál! Eszti, majd inkább este. Együnk most.

Eszti: Este, este! Ó, hogy beszéltek ti mind! Persze a mama így, a mama úgy. És az a vége, hogy az ember csak folyton hallgat. Hát tudja meg a mama! Egyszer izgulhat a mama is!

Az a pa: De Eszti miket beszél! Én nem mentegetek senkit, de minek ezt most mikor alkalmasabb időben is lehet. Nekem sem tesz jót gyomorsúlyedéssel izgatottan enni.

Eszti: Mindig mindenkit kimélni, csak mi nem jövünk sorra soha!

Lajos leült. Mindenki bizsereg, robban, egyedül ő hideg és nyugodt. Félelmes részvétlenség ömlik keresztül tagjain. Abszolút tudja, ezt a társaságot le fogja szerelni mint a semmit. A család forr, susterereg, de aztán megdöbbenve e higgadság tömegén, egy pillanatra csend lesz.

A biztoskezü vadász e hajszálnyi résbe beüti szigonyát. Lajos fenséggel a la Zeus Otricoli: Halljuk!

Most már az anya is akarja a dolgot. Akarja, mert látja, hogy a vádlott tisztáznj fogja magát.

Eszti: Beszéltem Kalmárral. Te visszautasítottál egy állást!

Lajos elmosolyodik. Sokkal rosszabbat várt. Tudja miről van szó pontosan, de minek azt mindjárt elárulni. Miért volna az olyan sürgős?

Lajos kenyeret tör és rágesál. Aztán komor elmélyedt töprengéssel mormolja: Kalmár... állás... visszautasítás?...

Eszti (visít): Ne add az ártatalant Lajos! Kalmár nem hazudik!

Mint egy rugby uccai közönsége, úgy vibrál a család. Csak Lajos szenttelen, elfogulatlan, mert mi oka volna neki elvégre izgalomra?

Lajos tűnődik, aztán így szól: Eszti ki az a Kalmár?

Eszti: Ne komédiázz, Lajos! Már régen gyanú vagy nekem! Mit csinálsz te egész nap? Mért utasítottad vissza azt az állást?

Senkitem eszik csak Lajos: Szívesen felelek mindenre. Ezen a kis hármán pedig nem csodálkozom. Ismerem az okát. Bizonyos mértékig jogod van hozzá.

Hanem erre Mariska is beáll: Ne izélj, Lajos! Ne pengess érzékeny húrokat, Lajos! Nem lehet itt meghatni senkit!

Lajos: Jó. Nem fogsz meghatódni se te, se te. Ehelyett bizonyára érdeklődéssel figyelni ugye? — No nézzétek, ha az ember 9 hónapot jár állás után...

Mariska: Csak nyolcat! Kétszer két hétig kiegészítő voltál!

A szobor: Ha az ember 9 hónapig jár állás után leszámítva már azt a kétszer két hetet reggeltől délig...

Mariska: 10 órák reggel van neki!

Lajos (legyint): ...akkor megeshetik az a csoda, hogy egy ilyen ritka egyedülálló nevet mint Kalmár, nem tud hova tenni.

A két testér + apa: Ó de állással kapcsolatban már annál inkább!

Lajos: Helyes a bögés dalárda. Éppen ezért kérdezem lehetséges-e erre nem emlékezni?

Eszti: Nem azt mondjuk mi, hogy nem emlékezel, Lajoska! Éppen arról van szó, hogy nagyon is emlékezel!

Lajos: Csak tagadok.

Eszti: Pontosan azt teszed.

Lajos: Kérem az ilyesmit vitával elintézni nem lehet. Tessék engem azzal a Kalmárral szembesíteni.

Csend. A család szeme Esztin. De Eszti is megtörpan ennyi biztosság előtt. Sután gubbaszt keserű szemrehányásai dombján, amely lám lám most esetleg ő ellene való fegyverhalommá válik. De aztán ujt erővel: Hogy én a szennyesemet teregessem Kalmár előtt! Hogy én Kalmárt felelősségre vonjam jóindulata jutalmául, hát mit képzelsz?

Lajos: És mit képzelsz te!? Én tán hajlandó leszek ezekkel a vádakkal tisztázatlanul itt sétálni mintha mi sem történt volna?

Eszti: Ehh én inkább lemondok a kérdés elintézéséről. Én inkább elhiszem, amit mondsz.

Lajos: Csakhogy ám, kegyes mondani én annál kevésbé mondok le. Jó vice. Te összeköpködsz s aztán lemondasz arról, hogy a köpést magamról letöröljem. Nem rossz.

Az anya (feláll. Reszket mint a nyárfa levél): Az istenért, Lajos ne dühösködj már te is. Legyetek egy kis tekintettel rám.

Lajos (megsimogatja az anyját): Jól van mama, ülj le csak nyugodtan. Mi majd elintézzük ezt Esztivel magunk között.

Eszti: Velem ugyan nem intézel te semmit!

Az anya: Micsoda hang! A családban micsoda hang! Hát testvérek beszélnek egymással így? És az étel egészen kihül.

Az apa: Na egyetek, gyerekek mert aztán elkésünk. Tömjétek a szátokat, akkor legalább nem beszéltek annyit.

Hála istennek érkezett egy kis magyar királyi humor. Néhány kanál káposzta eltüntéig teljes a csend. Egyszerre csak Lajos a homlokára csap: Te jó isten! Már tudom ki az a Kalmár!

Az anya új reszketésbe fog. Kalmár feltámadása nem biztató. De azt most már mindenki láthatja, hogy Lajos lelkiismerete tiszta, különben hogyan merné előhuzni az ügyet.

Lajos: Mindenekelőtt ennek a Kalmárnak nagyzási hőbortja van.

Mariska a pihent haderő belevág élesen: Miért!?

Lajos: Hát csak azért, mert ha ő egész napi körmölésért felajánl 50 Pengőt, akkor ő azt hiszi arról amit felajánlott, hogy az egy állás. Ebben áll a nagyzási hőbort.

Mariska, a szolidáris testvér felágaskodik. Sorsközösség fúzi egybe az amazonokat. Az elvetélt bluzvásárlások gyilkosa a begyében van neki is alaposan. A hangja szinte kotkodácsol a heves interjúban: Na és te mit válaszoltál rá Lajos.

Lajos (rábámul): Válaszolni? Ilyen szűkös időkben (gégefőjére tett kézzel) ezt a hanganyagot egy Kalmárra, ugyan Mariska hát hogy tételezel te fel tapasztalt agg bátyádról ilyen gyerekséget?

Na de most!

Mariska: Mi itt gürcölünk, ez meg adja a főherceget! Mi nem vásárolhatunk magunknak semmit, nem megyünk sehova, ő meg vissza dobja az állásokat! És ezt csak így mondja! Ez neki a legtermészetesebb dolog a világon!

Lajos: 50 pengőért nem szabad dolgozni.

Mariska: A mi Kontónkra te ne kövess elveket!

Lajos: 50 pengőért azért nem szabad dolgozni, mert ennél azokról a kilátások is többet érnek, amit az ember egy ilyen úgynevezett állás elfoglalásával elmulaszt.

Mariska: Ej Lajos és ha mi nem volnánk, akkor is ilyen magasröptűen gondolkoznál?

Lajos: Akkor is.

Mariska: És miből élnél, ha szabad kérdeznem?

Lajos: A népkonyhán ennék, a népszállóban aludnék.

Az anya (feláll): Mi lesz itt? Mik fognak még itt történni!

Egy család ez? Az én gyermekeim ezek? És az étel egészen kihül.

Mariska: Ej mama ülj le! Azt hiszed örökké be lehet fogni a szánkat? Mindig a te idegeidből fonsz szájkosarat az embernek.

Az anya: En nem akarok semmit, én nem bántok senkit, de ti se bántátok Lajost, hát mit tehet ő róla, ha nincs állása! Ő dolgoz-nék, ő segítene szívesen.

Mariska: Eppen úgy néz ki a dolog. Azért dobta vissza ezt az állást is.

Lajos: Ez nem állás.

Mariska: Igenis állás! 50 pengő az pénz!

Lajos: Ki mondja, hogy nem pénz?

Mariska: Neked minden igyekezeteddel akarnod kéne segí-tenj rajtunk! Neked nem volna szabad semmi mást nézned, csak azt, miképpen veheted le rólunk a terheket!

Az anya: Ugyan hát mibe kerül ő?

Mariska: Egy személy az egy személy!

Lajos: Brávó, jósdát nyitok.

Az anya (sírósan): Nincs már itt testvér sem anya csak kettő: aki keres és aki nem keres.

Mariska: Na végre egy értelmes szót tőled is hallani!

Az apa (mint segédesapat): Lajosnak van igaza. Ezt az állást elfogadni nem szabad. Még annyira nincsen. Nálunk a gyárban az ilyen még meg is vernék.

Az anya: Ugy-e apus Lajos nem hibás?

Az apa: Lajosnak igaza van.

Egy kis fegyverszünet. Hohó de váltott lovakkal megy ám a hajsza és Eszti megsarkantyuzva önmagát előrerugtat. Nem is erről van itten szó! Hanem arról, hogy a mi édes Lajosunk megszokta a lebzselést és most már akkor sem akar semmit sem csinálni, ha erre módja van. Mert kérem az igaz, hogy csak 50 pengőt fizettek volna, de nem ám egész napért, hanem csak egy fél napért! Ez egy kis különbség, nem? Na mit szólsz ehhez, Lajos? Ezt is csak szembesítéssel lehet elintézni. Lajos?

Lajos (legyint): Te egy csecsemő vagy, és ügylátszik az is ma-radsz mindörökké. Te bedólsz ennek a Kalmárnak.

Eszti: Tudod mit? Most már hajlandó vagyok szembesítésre is jó?

Lajos: Azt is lehet, de főlösképpen jelen esetben, amikor az embernek ilyen magas intelligenciával van dolga. Figyelj csak: Három hónappal ezelőtt ajánlotta fel nekem a te szíved Kalmárja ezt a, ahogy ti mondjátok „állást”. Te most találkoztál vele, mire ő meg-kérdezte ugye: Na és a fivére már állásban van?

Eszti: Semmit sem kérdezett. Nem olyan kíváncsi természet. Én kértem meg rá, adjon, szerezzen neked valamit hogyha tud és erre felelte ő: De hiszen én a multban is akartam a fivérét foglalkoztatni, hiszen én felajánlottam neki 50 pengőt fél napra, csak ez neki kevés, én pedig többet nem fizethetek. Ezt mondta. Szórol szóra ezt!

Lajos (lassúdan): Ezt mondta... úgy... tehát ezt mondta. Jó! — Pontosan határozotalak én meg téged Eszti, hogy te egy csecsemő vagy Nézd ez a Kalmár maszlagol...

Mariska: Kalmár maszlagol? Ej ha! De miért tenné? Mi ér-deke füzödnék hozzá?

Lajos (ihlettel): Eppen ezt akarom megmagyarázni. Az a Kal-már nagyon jól tudja, ha valaki három hónappal azelőtt egy „állást” visszautasított, az három havi „önkéntes” séta után már nagyon sok mindenre kapható. És hogy fél napot mondott neked, annak szintén

mély oka van. Figyeld csak: Kalmár ezzel aknát helyezett el. Az akna fel is robbant. Mert a sok kajabálás hatása alatt felkeresem I. Kalmárt, kézesókra járulok és kérem az „állás“-t. És nyugodt lehetsz meg is kapom. Csak éppen nem fél, hanem egész napra. De mit fog mondani neked ez a spártai Kalmár ugye? Hát csak azt, ja kérem még három hónap előtt fizethettem annyit, de ma már igazán nem áll módomban. Mert Kalmár is tudja azt, hogy egy személy az egy személy, s egy bizonyos idő múlva a szerető testvérek két krajcárért a kanálisba is behajszolnák az embert, nem hogy egy „állásba“!

Eszti (halkan): Kalmár vett fel könyvelőt.

Lajos: De nem 50-ért!

Eszti: Kalmárnál nincs hely, minek intrikálna?

Lajos: Légy te csak egész nyugodt, azt a könyvelőt azonnal kivágja, ha én kötélnek állok, illetőleg családom beáll Kalmárhoz hajtónak. Na és most aztán indulj reviziós útra, ma ez ugyanis nagy divat, de előbb adj egy kanál káposztát.

Az apa: Nekem is. Jó ez a káposzta, ma igazán jól sikerült.

Mariska: Nekem azonban még van egy kis mondanivalóm.

Az apa (az asztalra vág): Ez a káposzta jó, ez a káposzta ma kitűnően sikerült és punktum!

Mariska: Ez a káposzta jó, de hogy a jövőben is jó lehessen, előbb még a káposztára valóról kell egy pár szónak esnie. Az én erszényemből lépten nyomon eltűnik egy pengő. Cselédeink nincsenek. Mi lehet ennek az oka?

Csend.

Mariska: Te mindenre olyan jól tudsz válaszolni Lajos. Nem magyaráznád meg ezt is?

Lajos: Szívesen. Mennyi pénz van a tárcádban?

Mariska: Kerek 5 pengő.

Lajos: Egyben?

Mariska: Nem, egypengős és apró.

Lajos: Na hozd ide.

Az anya: Ne számoljatok itt pénzt! Ebéd közben pénzt ne fogdossatok, tisztátalan dolog. És az étel egészen kihül.

Lajos: Majd kezet mosunk, hozd csak.

Az anya: Ne öntetek pénzt az abroszra, egyetek inkább.

Lajos: Majd a kredenchez megyünk. Ötöt mondtál Mariska ugye? Egy, kettő, három, tíz, husz, harminc, kettő; négy; hat; nyolc; tíz, ötöt mondtál? Ez csak négy.

Mariska: Négy! Négy! Négy!

Lajos: Na jól van, három a magyar, olvasd meg magad.

Mariska: Négy! Négy! Négy!

Lajos: Annyi.

Mariska: Ezt az aljasat! Egy ilyen aljasat!

Az apa: Nem értem.

Az anya: Senki nem eszik, az étel kihül, elkéstek a gyárból.

Az apa: Nem értem.

Lajos: Én igen. Motozáshoz kérjük a fürdőszobába fáradni.

Az apa: Én megyek! Elég volt.

Az anya: Istenem nem eszi meg az ételt! Micsoda dolog ez?

Az apa: Elég volt.

Lajos: Ne menj el, apa. Motozz meg, légy oly' jó.

Az apa: Elmegyek. Ilyen dolgok történjenek az én házamban.

Lajos: Ne csodálkozz rajta, apa. Mariska megmondta: Egy személy az egy személy.

Az apa: Jónapot.

Eszti: Várj apa én is megyek.

Mariska: Én is!

Az anya: Mindnyájan elmennek, mindnyájan, az étel itt marad, nem táplálkoznak, elgyöngülnek, tönkremennek, mi lesz itt még?

Lajos: Várj Mariska te ne menj még legalább. Neked ugye jár egy pengő valamelyik zsebemből?

A z a n y a : Összetett kezekkel kérlek titeket, összetett kezekkel...
 M a r i s k a (dohog): Imádkozó sáska. Tedd el estére mama, es-
 tére megesszük. Most már sietnünk kell, különben kicséppennünk és
 aztán elmehetünk 50 pengőért egész napra. Ugy-e?

L a j o s : Hagyjad mama, jobb ha most meimek. — Lajos megsi-
 mogatja az anyát: Es hagyj most mindent így mama és kissé dőlj le!

A z a n y a : Dehogyan dehogyan, hogy aztán még jobban ezekre
 gondoljak? Inkább megyek gyorsan mosogatni, még ma a spájzot is
 átrakom, csakhogy ne gondolják semmire. Ezek a lányok! Mikor ne-
 ked volt, te adtad a legtöbbit.

L a j o s : Én nem haragszom rájuk, mama.

A z a n y a : Milyen szerencse, hogy te ilyen nyugodt vagy.

L a j o s : Miért lennék izgatott? Ez még nem a legrosszabb.

A z a n y a : Ó ne beszélj! Hát mi lesz itt még?

L a j o s : Most soká csend lesz. Tudod csak azért voltak olyan
 dühösek, mert mindenben blamálták magukat.

A z a n y a : Feküdj le Lajos.

L a j o s : Lefeküdjek?

A z a n y a : Igen feküdj feküdj, hiszen nincs mit csinálnod.

L a j o s : Nincs nagy kedvem lefeküdni.

A z a n y a : De igen! Hiszen te azért ép úgy loholtál egész dél-
 előtt. Nesze itt a takaró.

Lajos immel ámmal lefekszik. Az anya leszed, szellőztet, s a ká-
 posztaszag kivonul. Az anya is. Lajos is egyedül marad. Te jó isten
 micsoda ütközet volt, mi lesz itt még? Mi lesz ha csak egy küssé nem
 birja a rohamot? No de alighanem most egy ideig csend lesz. Egy-
 szerre hogy kitértek! A csendes birkákból két összetanult leopárd. Az
 istenit a pofájuknak.

A hátgerincén förtelmes vakargatást érez. És most egy ideig
 nem mehetek kávéházba! Ez a büdös Mariska! Mit lehet csinálni dél-
 előtt? A fővárosi könyvtárba? Talán. Hogy ez a két büdös féreg mi-
 lyen bajokat csinál! Most nincs kávéház. Lajos szája megkeseredik.
 Ki tudná okádni az ebédet menten. Rá ennek a két mocsoknak a fe-
 jére az istenit a pofájuknak. Lajos magára huzza a takarót. Leltár?:
 Egy kávéházcsonkitott lélek keserve.

*

— Kávé?

Bólintás és elismerő mosoly.

A kávé megjön, a Pesti Napló szintén. Lajos eszik-iszik. A kávé
 az élete, az ujság a szemfedője. Lajos az ujsággal valóban csak taka-
 rózik a külvilág ellen.

— Nem tetszik olvasni?

Mi az már megint! Napszámba olvassak? Micsoda izé az? Ehe-
 lyett azonban csak annyit mond: De igen.

Ha délig elolvassa az ujságot diadalmas érzése van. Ha nem,
 úgy alig tud hova futni a kötelességmulasztás fullánkja elől. Ó szive-
 sen elolvasná mindig, csak ne volna olyan unalmas. A politika nem
 érdekli, a szépirók meg el vannak hülyülve vagy ha nem, hát akkor
 csak azért, mert már ezelőtt is hülyék voltak.

Ott kint az üvegen túl van az élet. Rémes milyen türhetetlen
 egy könyvtár. Egy percig nem tudott megmaradni benne. Az a sok
 pasas mindenik harminchat pofával zabálja a betűt, mindenkinek
 minden olyan fontos, mindenki akar valami lenni, karrier, érdeklő-
 dés, odaadás, a nyavalya tudja mit össze nem hazudnak. Egy szikra
 előkelőség, de anyj, sincs bennük. Tudomány, tudomány, egy röhej!
 Hála az uristennek, hogy kávéház van a világon. Egyhuzamban loholt
 idáig, pedig nincsenek jó lábai. Hát inkább mindennap családi mees-
 cset, csak nem ezt a plebejus akarnokságot, ezt a felfele ökrönködést,
 ezt a 100 százalékot mintha érdemes volna! Kinek! Minek! Marha
 könyvfaló állatsereglet!

Itt jó. Akik itt vannak disznók. De előkelő disznók. Nem sürgős
 nekik semmi. Neki meg pláne nem, ő a legelőkelőbb. Ha elviszik az

ujtságot, hát elviszik, ha otthagyják, hát akkor otthagyják. Azért még nem kell úgy handabandáznunk.

Minden életformának meg van a maga bölcselete. Ime: Aki nem dolgozik okos, aki dolgozik hülye s aki sokat dolgozik az marha. Puntum. Neki beszélhetnek, ő erre rájött. Szaladgált eleget. Hát lehet egyáltalán másképp? Állás mindig kevesebb lesz, energia meg mindig több kell a megszerzésre. Először két hónapot szaladgált és kapott munkát két hétre. Aztán szaladgált négy hónapot és kapott munkát megint két hétre. Tovább nem gyűjtötte a tapasztalatokat, mert közben új életet kezdett.

És Lajosra most jó idők járnak. Megegyezett a kávéssal úgy hogy érdemei zálogaként fogyasztás nélkül beülhet estefelé is. Ilyenkor úgyis bőven van hely. A délutáni publikum már nincs ott, az éjjeli még nincs ott, egy kis töltelék nem rossz, hadd pukkadjon a konkurencia. És milyen szivélyes volt a kávé: Hogyne, de mennyire, csak legyen szerencsém! Lajos kebele dagadt a büszkeségtől. Egyszerre érezte milyen fontos személy is ő itten. Micsoda nagy dolog egy igazi vendég. Neki van befolyása a gazdasági életre. Leltár?: Egy derék ember a kávéházban.

Most általában minden jó. Lajos még a ludtálpának is örül, mert ha nem volna ludtálpá, úgy attól az icipici gyaloglástól nem fáradna holtra s akkor nem tudna délutánonként olyan jókat aludni.

Lajos este $\frac{3}{10}$ -kor felkel a kávéházból. Lelkesen köszöntik. Lajos jóindulatúan bólint. Ilyenkor jó hazamenni. A háziaktól nem fél. Azok kussolnak mióta le lettek hengerelve. Különben a háziak már még csak háziak sem, hanem egy fentartó mechanizmus, amely egyelőre működik. Aki nem dolgozik okos, aki dolgozik hülye, s aki sokat dolgozik az marha. Az anya nem dolgozik sokat, körülbelül 4–5 órát naponta. De apa, Eszti, Mariska azok húzzák reggel $\frac{1}{2}$ 8-tól este 8-ig.

Lajos nyugtözkodik: Jó lesz aludgálni. Kellemesen van a hálás beosztva. Anya apa együtt, Eszti Mariska együtt, ő pedig az ebédlőben a diványon. Kissé kemény és gyakran ételszag van, de az egyedül lét minden pénzt megér.

Lajos hazaér. A kapuzárást mindig szüzen ussza meg. Ki van jól számítva. A lakásban már ilyenkor jobbra-balra sötétség és versenyszuszogás. Lajos leteszi ruhadarabjait szép sorba és végigfekszik. Nagy elégtétel, hogy a fentartó mechanizmust nem kell még este is szemlélni.

Aki nem dolgozik okos, aki dolgozik hülye s aki sokat dolgozik az marha. Leltár?: Itt fekszik, vagy mondhatjuk bátran itt nyugszik, egy okos, egy hülye és három marha.

KLERIKOFASISZTA KISÉRLETEK

Irta: SÁNDOR PÁL (Budapest)

Amikor Dollfus osztrák kancellár még a februári fegyveres felkelés előtt egyik kiáltványában kijelentette, hogy „büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy mi vagyunk az első ország, amely a Quadragesimo anno pápai enciklika hívó szavának az állami életben is engedelmességedünk” (Rundschau, 1934, No. 9), — úgy látszott, hogy elérkezett a dialektikus fordulat; az elméletnek a gyakorlatba való átcsapásának pillanata, amely az olasz és német fasizmusok törekvéseinek és a többi „nyugati demokrata” imperializmusok érdekkeresztződéseinek tüzeiben, mint a bel- és külföldi polgárságot megnyugtató és az „államellenes erőket” is szolgálatába fogó klerikofasizmus megvalósulását hozza.

Az elmélet, a Quadragesimo annoban kifejezésre jutó elvek nem voltak ujak az osztrák polgárság számára. Hiszen az uralkodó pol-